

Memorandumas
Dėl Lietuvos pozicijos ES ateities klausimu
„Stipri Lietuva stiprioje Europoje“

2018 m. gegužės 4 d.

Vilnius

Europos Sąjungoje (ES) jau kuris laikas vyksta intensyvios diskusijos dėl Bendrijos ateities scenarijų. Jas įžiebė suvokimas, kad ES sunkiai dorojasi su dabar ją kamuojančiais iššūkiais, jos institucinė sąranga kelia vis daugiau klausimų, ir todėl ES kaip Europos valstybes vienijantis projektas susilaukia stiprėjančios piliečių kritikos ir skepticizmo. ES ateities klausimas nebėra vien filosofų ar mokslininkų dėmesio centre – 2017 m. pradžioje minint 60-ąsias Romos deklaracijos metines, buvo inicijuota politinė diskusija, tačiau iki šiol valstybės narės nerado bendro ir visiems priimtino ES ateities scenarijaus. Lietuva nebegali vien tik stebėti situaciją, atėjo metas patiems inicijuoti pokyčius ir turėti savo poziciją ES institucijų ir europiečių bendruomenės ateities klausimais. Todėl visų pirma, būtina sau atsakyti į esminius klausimus: kokios ES norime ir kaip ketiname realizuoti savo interesus šioje organizacijoje? Kartu turime ieškoti atsakymo į dar vieną itin svarbų klausimą – kokiais vertybiniais pamatais turi remtis bendras Europos tautų gyvenimas?

Vienas Europos integracijos tėvų-įkūrėjų, tuometinis Prancūzijos užsienio reikalų ministras Robertas Schumanas, kalbėdamas apie integracijos užuomazgas teigė, kad „susitarimas negali ir neturi likti tik techniniu ir ekonominiu reikalu, šiam sumanymui reikia sielos, sąmonės, kuri suvoktų savo istorinę giminystę, dabarties ir ateities įsipareigojimus“. Europos bendrijos architektai labai aiškiai suvokė, jog viršvalstybinė politinė bendruomenė gali būti demokratiška tik tuo atveju, jeigu remsis krikščioniškąja tradicija, jos siūloma vertybių hierarchija, kolektyvinės tapatybės saitais ir bendruomeniškumo ryšiais.

Deja, nuo tėvų-įkūrėjų perspėjimų buvo nutolta pradėjus bandyti kurti post-nacionalinę Europą ir taip keisti nacionalinių valstybių sistemą. Šie bandymai susilpnino atstovaujамąją demokratiją Europoje – juk nacionalinių valstybių sistema yra ne tik savarankiškų politinių ir kultūrinių bendruomenių, bet ir atstovaujamosios demokratijos lopšys. Šiandien ES institucijose dominuojanti ideologinė linija taip pat

siekia sukurti post-krikščionišką Europą, o tai meta iššūkį ir ES tėvų-įkūrėjų numatytam Europos vienijimosi pagrindui.

Šiandien modeliuodami Europos ateities scenarijus ir kalbėdami apie skirtingas ES vizijas turime galvoti ne tik apie fiskalinės drausmės reguliavimo mechanizmų funkcionavimą, bankų sąjungos privalumus ar trūkumus, bet svarbiausia – apie idėjų, kolektyvinių saitų, bendros tapatybės ir tradicijų vaidmenį Europos Sąjungos gyvenime. „Ekonomizuodami“ Europą dar labiau pakertame jos šaknis ir pamatus.

Būtina konstatuoti, kad pastarojo dešimtmečio ES patirtis rodo didėjantį didžiųjų ES valstybių vaidmenį, bandant įtvirtinti savo interesus. Taip galima vertinti pastaruosius Prancūzijos siūlymus dėl eurozonos biudžeto ir bendro eurozonos finansų ministro, taip pat ir Vokietijos inicijuotos ES bendros prieglobsčio sistemos kūrimą. Tuo pačiu Europos Sąjungos naujokių – Vidurio ir Rytų Europos valstybių galimybės ginti savo interesus Bendrijoje dar labiau sumenko iš ES traukiantis Jungtinei Karalystei.

Kitą pamatinį iššūkį Europos Sąjungai šiandien formuoja tai, jog vis daugiau valstybių narių visuomenių skeptiškai vertina Briuselio viršnacionalinių institucijų ir valstybių narių santykių būklę. Smukęs palaikymas integracijos projektui ypač akivaizdus ES valstybių senbuvų visuomenėse ir atspindi rinkimų rezultatų pokyčiuose (stiprėja radikalios politinės jėgos), ir tai akivaizdžiai perspėja, kad ES rizikinga toliau laikytis neapmąstytos integracijos gilinimo krypties. Finansų ir nelegalių imigrantų krizės bei ES pasirinkti jų sprendimo būdai tik pagilino šią problemą.

Siekiant visavertiškai apmąstyti ES ateitį, reikia vertinti ne tik ES institucijų ar didžiųjų valstybių vizijas, bet ir atidžiai išanalizuoti Vidurio Europos šalių siūlymus. Kai kurios Vidurio Europos valstybės pagrįstai pabrėžia, kad Vakarų Europos šalys neretai naujosios narės primeta darbotvarkę, ir kategoriškai atmeta antrarūšės narystės („dviejų greičių Europos“) perspektyvą. Vidurio ir Rytų Europos šalių piliečiai nenori būti suvokiami kaip antraeiliai nariai.

Šiandien ES valstybės narės formuluoja savo požiūrį kintančios geopolitinės situacijos ir įvairių ES raidos scenarijų akivaizdoje. Lietuva taip pat turėtų naujai apibūdinti savo situaciją ir pasiūlyti „lietuvišką“ ES viziją bei Lietuvos vaidmens Europos integracijos procese principus. Tai įmanoma padaryti tik rimtos susidariusios padėties analizės pagrindu, apmąsčius Lietuvos buvimo ES patirtį. Šiems svarstymams ateityje taip pat būtinas didelis visos Lietuvos visuomenės ir atskirų sričių ekspertų įtraukimas, siekiant plačiausio visuomenės sutarimo ir atitikties nacionaliniams Lietuvos interesams.

Lietuvos Europos politikos pamatiniai principai

Į Europos integracijos procesą žvelgiame įsitikinę, kad kiekviena valstybė narė yra suinteresuota savo vidaus politikos nuostatas paversti europinės darbotvarkės dalimi, jas „europeizuoti“. Kita vertus, valstybės nenori būti integruojamos ten, kur nėra tuo suinteresuotos. Būtent tokiame interesų „ringe“

vyksta Europos integracija. Tolesnis ES vystymasis neturėtų priklausyti nuo didžiausią struktūrinę galią turinčių ES valstybių narių interesų ar ES viduje jų suformuotų koalicijų. Tvari ES ateitis gali būti pasiekta tik esminius sprendimus priimant visų narių konsensusu.

Lietuvos pozicija ES ateities klausimu turi būti grindžiama aiškiu jos nacionalinių interesų supratimu. Tai nereiškia konfrontacijos su ES institucijomis, bet numato rimtą savo šalies būklės analizę ir atvirumą ja grįžtiems sprendimams. Lietuvos buvimo ES patirtis turi būti įvertinta aštriausių – socialinės ir regionų atskirties, masinės emigracijos, skurdo, nacionalinio tapatumo, saugumo – klausimų požiūriu.

Lietuvos Europos politika turi remtis šiais pamatiniais principais:

- Narystė ES – tai Lietuvos priklausymo Vakarų bendruomenei pamatas. Lietuvos interesas – nelikti geopolitinėje periferijoje, užtikrinti šalies politinį, ekonominį ir infrastruktūrinį įsitvirtinimą Europoje;
- Lietuva negali likti tik ES politikų „vartotoja“, „tirpstančia“ europinėse struktūrose. Lietuva turi išsivaduoti iš post-kolonialistinio mąstymo spąstų. Post-kolonijiniu provincijos mentalitetu prisotintas sprendimų priėmimas remiasi prielaida, kad visi kiti yra stipresni ar išmanesni, todėl neva prie jų reikia prisitaikyti arba deleguoti dalį savo suvereniteto. Tai lemia netikėjimą tuo, kad mes irgi esame pajėgūs kartu kurti ES politiką. Toks kelias yra klaidingas. Lietuva pati turi būti kūrėja, pasitelkusi ES institucijas, formuodama tarpvalstybines koalicijas stiprinti valstybės gerovę, saugumą ir suverenitetą;
- ES yra valstybių narių sąjunga. Nacionalinių valstybių sistema – ne tik savarankiškų politinių ir kultūrinių bendruomenių, bet ir atstovaujamosios demokratijos lopšys. Turime vengti situacijų, kai iniciatyvos ES viduje būtų orientuotos į valstybių narių suvereniteto siaurinimą, apeinant arba ignoruojant tam nepritariančių valstybių poziciją. Lietuva turi rimtai apmąstyti kiekvieną žingsnį plečiant ES galias į naujas politikos sritis. Turime vadovautis nuostata: geriau ES daro mažiau, bet efektyviau;
- Europos Sąjungos integracija turi būti gilinama tik tose srityse, kurios tarnauja Lietuvos valstybės ir visuomenės interesams. Tai jokių būdu nereiškia nacionalinio egoizmo ar bendrų ES interesų nepaisymo. ES turi būti formuojama nacionalinių ir viršnacionalinių interesų derinimo mechanizmais, kurių paieška vertintina kaip pagrindinis reformos tikslas;
- LR Seimas privalo aktyviau naudotis procedūromis, kurios signalizuoja apie subsidarumo ir kitų ES principų pažeidimus (taip pat nebijoti naudoti „raudonos kortelės“ ten, kur sprendimai prieštarauja Lietuvos nacionaliniams interesams). Turime remti Europos integraciją tose srityse, kur Lietuva yra jautri išorės spaudimui, o integracija gali sustiprinti mūsų saugumą. Tai turėtų būti mūsų Europos geopolitinio kodo pamatu;

- Negalima vengti debatų valstybėms narėms jautriausiais klausimais, kadangi diskusijų vengimas ir nepatogių klausimų šalinimas iš darbotvarkės, o ne jų sprendimas skatina antieuropines nuotaikas. Lietuva neturi šalintis nuo diskusijų su dominuojančiais diskursais, skatinančiais neigiamas tendencijas ES viduje, ypač tais atvejais, kai vienos ar kitos valstybės narės yra politiškai marginalizuojamos;
- ES galios centru turi likti Europos Vadovų Taryba, kur lygiateisiškai atstovaujamos visos valstybės narės. Lietuva turi nepritari siūlymams plėsti kvalifikuotos balsų daugumos principą, ypač turint galvoje, jog po Jungtinės Karalystės pasitraukimo sprendimai pagal šį principą negalės būti priimti be vienos iš keturių didžiųjų ES narių – Vokietijos, Prancūzijos, Italijos arba Ispanijos.

Apie Europos demokratiją, solidarumą ir subsidiarumą

ES šalių tarpusavio **solidarumas**, ypač krizinėse situacijose, yra būtina sėkmingos Bendrijos raidos sąlyga. Tačiau neįmanoma reikalauti solidaraus palaikymo nepagrįstiems ir neefektyviems sprendimams. Tokia parama būtų kenkimas pačiai ES. Sprendimai ES mastu turi būti priimami tik įvertinus visas galimas jų pasekmes ES šalių gerovei, saugumui bei ES šalių piliečių prioritetams. Lietuva neturi pritarti didžiųjų valstybių ar ES institucijų atstovų bandymams diegti tarpvalstybinį solidarumą iš esmės prievartiniu būdu, grasinant ekonominėmis sankcijomis. Savanoriškas, o ne priverstinis solidarumas gali pasireikšti įvairiais indėlio į konkrečios problemos sprendimą būdais ir pasirinkimo laisvė privalo būti užtikrinta.

Iššūkiu solidarumo principui gali tapti ES judėjimas „dviejų greičių“ arba „uždaro klubo ir periferijos“ modelio link. Dalis ES valstybių narių, likusių „už borto“ gali tapti daug labiau pažeidžiamos išoriniam geopolitiniam spaudimui.

Solidarumas privalo ir vėl tapti viena pagrindinių Bendrijos vertybių. Ekonomiškai labiau išsivysčiusios valstybės turi jausti įsipareigojimą atsižvelgti į atsiliekančių bendruomenės šalių interesus. Turi būti siekiama išvengti situacijų, kai naujai kuriami reguliavimai tarnauja didelių valstybių interesams, Europos Komisija privalo stiprinti savo kaip „mažųjų valstybių“ draugės vaidmenį.

Vis dažniau girdima kritika ir dėl **demokratijos** ES viduje trūkumo. Siekiant užtikrinti didesnę demokratiškumą, būtina žvelgti į ES interesus, kaip bendrą visų valstybių narių interesų vardiklį. ES negali tapti įmone, kurios sprendimus lemia didžiausi jos dalininkai. Vadovaujantis lygiu valstybių suvereniteto traktavimu, ES privalo ir vėl tapti lygių valstybių narių (nepriklausomai nuo dydžio, gyventojų skaičiaus ar ekonominio potencialo) sąjunga. Todėl balsavimai ES Taryboje vadovaujantis kvalifikuotos daugumos principu yra neteisingas ir mažiau demokratiškas nei balsavimai vadovaujantis vienbalsiškumo principu, todėl turi būti kritiškai įvertintas kvalifikuotos daugumos balsavimo procedūros taikymas. Taip pat būtina

užkirsti kelią didžiųjų valstybių ir kai kurių eurozonai priklausančių šalių siekiui padidinti grupės sprendimų įtaką visai ES.

Lietuva privalo siekti išlaikyti egzistuojančių institucijų galių balansą ES ir nepritarti Europos Vadovų Tarybos galių mažinimui. Ypatingai svarbus klausimas – Europos Komisijos pirmininko skyrimo iniciatyvos gražinimas Vadovų Tarybai. Lietuva neturi pritarti Europos Parlamento siekiams Komisijos pirmininką skirti pagal gausiausių grupių Europos Parlamente reikalavimus, nes tai nėra numatyta ES sutartyse bei mažina Europos Vadovų Tarybos – pagrindinės valstybių narių interesus užtikrinančios institucijos – galias.

Vakarų Europoje vis aktualesnė tampa diskusija apie dažnėjančius **subsidiarumo** principo pažeidimus. Tuo tarpu Lietuvoje teigiama, kad atkūrus nepriklausomybę didžiausia pažanga yra pasiekta tose politikos srityse, kuriose ES spaudimas harmonizuotis buvo didžiausias: monetarinė ir fiskalinė politika, rinkos ekonomika, energetika ir pan., tuo tarpu mažiausi pasiekimai yra stebimi tose srityse, kur ES politika buvo ir yra mažiausiai harmonizuota: socialinė politika, sveikatos apsauga ar švietimas. Šis argumentas dažnai naudojamas siekiant perduoti vis daugiau kompetencijų ES institucijoms. Kita vertus, tokia mąstymo logika, jog turi būti integruojamos ir centralizuotai valdomos socialinės apsaugos, švietimo politikos sritys, pats savaime gali liudyti apie valstybių narių nesugebėjimą vykdyti struktūrinių reformų. Savanoriškas atsakomybės perleidimas ES institucijoms gali mažinti žmonių pasitikėjimą valstybės institucijomis, o tai gali pakirsti ir demokratijos kokybę šalyje.

Subsidiarumo principo laikymasis privalo užtikrinti ir tai, kad ES institucijos negali primesti jos valstybės narėms vieno vertybinio naratyvo ar pasaulėžiūros, kuri prieštarauja valstybių narių piliečių nuostatomis. Todėl ES institucijų darbotvarkėje negali būti sprendžiami tokie klausimai, kaip bendras visų valstybių narių požiūris į šeimos sampratą, gyvybės apsaugą, eutanaziją, *in vitro* ir t.t. Taip pat švietimo programų turinio suvienodinimo, socialinės, sveikatos apsaugos politikos klausimai.

Debatai minėtomis temomis ES institucijų rėmuose dažnai lemia tai, kad ES įsivaizduojama kaip ideologizuota organizacija. Netoleruotinos yra ir formalios bei neformalios partijų ar politikų, kurie neatitinka ES dominuojančios politinės minties ar ideologijos, baudimo akcijos (Lenkijos ar Vengrijos premjerų iškvietimas viešai pasiaiškinti ES institucijose, bendradarbiavimo su šiomis šalimis stigmatizavimas). Svarbu pabrėžti, kad ES institucijos negali primesti savo naratyvo, grasindamos paramos sumažinimu ar netekimu.

Transatlantinė ir atvira, ne europocentristinė sąjunga

ES neturi savęs projektuoti europocentristine jėga, savo geopolitinę ir kultūrinę galią ji turi grįžti euroatlantinės civilizacijos pagrindais. Kitaip tariant, Lietuvai nereikia europocentristinės ES, mums

reikalinga transatlantinė Europa. Prie sėkmingos transatlantinės partnerystės gali prisidėti ne tik politinis, bet ir karinis bei ekonominis bendradarbiavimas su JAV ir Jungtine Karalyste.

Lietuvai ypač aktualūs ir tam tikrą riziką kelia ES integracijos gynybos ir saugumo srityje planai. Savarankiškų ES karinių pajėgų sukūrimas grėstų NATO dubliavimu, o toks scenarijus reikštų galimą JAV pajėgų pasitraukimą, vadinasi – grėsmę Lietuvos saugumui. Juolab, kad nežinoma, kas ES priimtų sprendimus dėl kariuomenės panaudojimo. ES saugumas grindžiamas sąjunga su JAV, todėl geri santykiai su Amerika atlieka esminį vaidmenį. ES privalo bendradarbiauti, o ne varžytis su NATO ir JAV, remti NATO srityse, kuriose bendrai galima pasiekti geresnių rezultatų – pvz., siekiant efektyvios ES išorės sienų apsaugos nuo nelegalios imigracijos, kontrabandos ir t.t.

Neslopstanti Rusijos agresija, informacinės ir kibernetinės atakos, terorizmo grėsmės reikalauja, kad ES prisiimtų didesnę atsakomybę už savo pačios saugumą, daugiau investuotų į gynybą. Todėl ES turi siekti glaudesnio bendradarbiavimo gynybos srityje (PESCO), tačiau nedubliuoti NATO funkcijų. Prasmingas ES veikimas gynybos srityje turėtų apimti efektyvesnę keitimąsi žvalgybine informacija, kovą su terorizmu, hibridinėmis grėsmėmis, karinės technikos judėjimo tarp ES šalių supaprastinimą, kitaip dar vadinamą „kariniu Šengenu“. Taip pat turi būti glaudžiau bendradarbiaujama ir karinės pramonės srityje, tačiau išlaikant ES atvirumą transatlantiniams partneriams.

ES turi išmokti gyventi hibridinių grėsmių ir sistemingos dezinformacijos epochoje, todėl būtina ES mastu apibrėžti propagandos ir dezinformacijos sąvokas ir taip užkirsti kelią autoritarinių valstybių subjektams naudotis ir savo propagandinę veiklą pridenginėti žodžio ar žiniasklaidos laisvės principais. Be to, atliepiant į ES valstybėse narėse fiksuojamas trečiųjų šalių informacines atakas, prie ES strateginės komunikacijos centro galėtų būti įsteigta organizacija, atskleidžianti dezinformaciją ir manipuliacijas bei kovojanti su jos skleidėjais (pavyzdys – Lietuvoje jau realiai veikiant virtuali „elfų kariuomenė“). Šioje srityje Lietuva gali sėkmingai „europeizuoti“ turimas kompetencijas ir jas išnaudoti visos Bendrijos labui.

Informacinio karo ir istorijos klastojimo kontekste, Lietuva, kartu su kitomis Vidurio ir Rytų Europos valstybėmis, turi siekti vienodo nacizmo ir komunizmo padarytų nusikaltimų vertinimo ES lygmeniu. Nacių vykdyto genocido neigimas bei nacių simbolikos naudojimas yra uždraustas įstatymų daugelyje Europos valstybių. Apie šio režimo vykdytus nusikaltimus yra mokomi vaikai visose valstybėse narėse. Deja, komunistinio režimo nusikaltimai vis dar nėra tinkamai įvertinti: daugelis komunistinio teroro nepatyrusių valstybių nėra numatę jokios atsakomybės asmenims, neigiantiems komunistų vykdytus nusikaltimus. Tokios skirtingos šių dviejų totalitarinių režimų interpretacijos ne tik yra neteisingos istoriniu požiūriu, bet ir žeidžia komunistinių režimų aukų atminimą. Norint atstatyti istorinį teisingumą bei tinkamą komunizmo aukų atminimą, privalu sulyginti šių dviejų totalitarinių režimų nusikaltimų vertinimą. Ne ką mažiau svarbu yra švietimas – komunistinio jungo nepatyrusių ES valstybių žmonės turi būti supažindinti su Vidurio ir Rytų Europos gyventojų patirtomis represijomis, deportacijomis ir genocidu. Lygių valstybių bendruomenėje nebegali būti vietos skirtingiems aukų vertinimams. Baltijos ir

Višegrado valstybės privalo atgaivinti iniciatyvas, kurios užtikrintų deramą komunizmo pasmerkimą bei vienodą totalitarinių režimų aukų vertinimą Europoje.

Galiausiai, ES direktyvos negali riboti valstybių narių piliečių gynybinio pajėgumo. Kaip tokios politikos pavyzdį galima pateikti rudenį ES įsigaliosiančią tvarką, kuri numato, kad pusiau automatiniai ginklai su didesnėmis nei 10 šovinių dėtuvėmis bus priskirti A kategorijai, todėl bus neprieinami civiliams gyventojams. Pakeitimų iniciatoriai teigia, kad taip bandoma apsaugoti nuo Europoje vis pasikartojančių radikalių islamistų teroristinių išpuolių. Pažymėtina, kad teroristiniai išpuoliai vykdomi naudojant nelegaliai turimus ginklus, o tokiais pakeitimais apribojamas ginklų įsigijimas lojaliems piliečiams, kurie turi pareigą ir prievolę ginti savo valstybę, save pačius, šeimos narius nuo bet kokio ginkluoto kėsینimosi. Lietuva privalo aktyviai prieštarauti panašioms iniciatyvoms ES lygmeniu, nutraukti jų įgyvendinimą valstybės viduje bei kreiptis į ES institucijas dėl galimo subsidiarumo principo pažeidimo.

ES privalo toliau stiprinti savo energetinio saugumo dėmenį. Turi būti remiama Bendrijos valstybių energetinių tinklų sinchronizacija. Naujų energetinių jungčių plėtimas privalo vykti nepaminant ES narių ir artimiausių sąjungininkų interesų. ES rinka ir energetinis sektorius privalo būti apsaugotas nuo reikšmingos trečiųjų šalių įtakos. Būtina mažinti ES energetinę priklausomybę nuo trečiųjų šalių diversifikuojant tiekėjus ir energetinius šaltinius. Europos institucijos, o ypač Europos Komisija, privalo aktyviai prisidėti siekiant užkardyti konkurencingumą mažinančius kartelinius ir monopolinius susitarimus, apsaugant vidaus rinką ir taip užtikrinant geriausią kainą vartotojams. Ypač griežtai privalo būti vertinami atvejai, kai pažeidėjai yra trečiosios šalys.

ES ekonominė, socialinė raida pasižymi specifiniu „Europos modeliu“, kuriame daug dėmesio yra skiriama socialiniam dėmeniui ir ypač socialiniam saugumui. Tai yra ES stiprybė, bet kartu gali tapti ir potencialiai didžiausios silpnybės pagrindu. Ypač kai kalbame apie globalią konkurenciją. Norime konkurencingos ES, kuri yra įmanoma tik tuo atveju, jeigu jos ekonomika bus atvira transatlantinei partnerystei su JAV. Tik bendroje su JAV prekybinėje erdvėje, skatinant abipuses transatlantines investicijas, ES išsaugos savo konkurencingumą santykyje su Kinija ir kitais kylančiais tarptautiniais veikėjais. Naujas ES-JAV prekybos susitarimas leistų išvengti ir vienašališkų muitų ar kitokių mokesčių įvedimo, prisidėtų prie Europos verslui reikalingo prekybos reguliavimo sumažinimo ES viduje. Susitarimas paskatintų apriboti priimamų teisės aktų kiekį ir panaikinti reguliavimą ten, kur jis yra perteklinis arba nebūtinis. Tam galėtų būti sukurtas naujas mechanizmas, galintis identifikuoti perteklinį reguliavimą ir stabdyti tai dar teisės akto svarstymo stadijoje.

ES privalo išlaikyti kuo glaudesnę ryšį su iš Bendrijos pasitraukiančia Jungtine Karalyste. Visų pirma, Lietuva privalo užtikrinti sąžiningas, abipuse pagarba paremtas Jungtinės Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos derybas, kurių galutinis tikslas – išlaikyti Jungtinę Karalystę kuo labiau integruota su ES.

Žlugus SSRS, Rusija tebėra didžiausias iššūkis Europai. Europa, o ypač Lietuva nori ir siekia gerų santykių su Rusija, tačiau tai galima pasiekti tik tada, kai Rusija priims taikaus, tarptautine teise paremto

sambūvio principus. Ligšioliniai ES bandymai padėti Rusijai transformuotis buvo nesėkmingi. Akivaizdu, kad ES nepakeis Rusijos iš vidaus. Vienintelis būdas, kaip ES gali padėti Rusijai transformuotis, tai Rusijos kaimyninių valstybių sėkmė – demokratijos „diržas“ aplink Rusiją. Rytų Partnerystės šalių (Ukraina, Moldova, Gruzija) sėkminga transformacija gali paskatinti demokratėjimo tendencijas ir pačioje Rusijoje. Todėl Rytų Partnerystės politika yra ne tik paramos Rytų Partnerystės šalims politika, tai visų pirma paramos Rusijos transformacijai ir saugios kaimynystės sukūrimo politika. Tokiam tikslui ir uždaviniui ES turi skirti žymiai didesnius finansinius ir politinius resursus.

Rytų Partnerystės programa negali likti tik biurokratiu įrankiu – ji privalo tapti realia parama narystės siekiančioms valstybėms, atsižvelgiant į jų pažangą. Nors dabar nerealu kalbėti apie Rytų Partnerystės šalių ES narystės perspektyvą, tačiau visiškai nepriimtina tokią tolesnės ateities perspektyvą iš viso neigti. ES ir toliau turi deklaruoti „atvirų durų“ politiką Rytų Partnerystės šalims.

Narystės ES perspektyva – svarbiausias Rytų Europos valstybes reformuoti skatinantis motyvas, be to, tai esminis ES transformacinės galios išoriniuose santykiuose šaltinis. ES plėtra į Vakarų Balkanus ir Brexit (kaip atvirkštinis procesas) gali atverti duris naujam ES santykių su kaimyninėmis valstybėmis modeliui, kuris galėtų būti naudingas kaip tarpinis santykių modelis su Rytų Partnerystės valstybėmis, sprendžiantis „integracijos be narystės“ dilemą. Lietuva turi pasisakyti už ES plėtros politiką, kaip svarbiausią ES „minkštosios geopolitinės galios“ instrumentą.

Šiandien Europai svarbu ne tik saugoti savo unikalų civilizacinį ir dvasinį turinį, bet ir įtvirtinti savo civilizacijos ribas, todėl turi būti kritiškai įvertintos tolesnės derybos dėl stojimo su tokiais šalimis kaip Turkija. Privalome aiškiai pasakyti, kad derybose dėl narystės ES kultūriškai kitas civilizacijas atstovaujančios valstybės negali primetinėti Europai savo politinės, socialinės ir kultūrinės elgsenos modelio.

Krikščionybė, tautinė valstybė ir prigimtinė šeima yra Europos pagrindas

Jungtinėje Karalystėje veikiančio analitinio centro Chatham House atliktos apklausos rodo reikšmingą skirtį tarp elito ir eilinių piliečių požiūrio į ES integracijos procesus: elitas yra linkęs paremti gilesnę ES integraciją, o piliečiai yra žymiai kritiškesni šiems procesams, ypač dėl migrantų krizės bei perteklinės biurokratijos ir reguliavimo. Dauguma apklaustųjų gyventojų taip pat teigia, kad nekontroliuojama imigracija padidino nusikalstamumą, o imigrantai tapo grėsme valstybių socialinės apsaugos sistemoms. Apklaustieji pripažįsta, kad multikultūralizmo politika nepraturtino jų šalies. Paradoksalu, kad daug metų taikyta multikultūralizmo politika kritikuojama pačių ES lyderių, tačiau yra ir toliau taikoma iš inercijos ar dėl politinio korektiškumo. Todėl ES valstybės susiduria su imigrantų integracijos ir su tuo susijusiomis nusikalstamumo, terorizmo ir kultūrinių įtampų problemomis. Tai, kartu su tradicinių partijų vienodėjimu

politiniame centre bei netolygiu gerovės pasiskirstymu visuomenėje ir didėjančia socialine nelygybe, lemia antiimigracinių ir euroskeptiškų jėgų pergales Europoje, o kartu ir ES stabilumo mažėjimą.

Siekdama išsaugoti ES ir pasirinkti teisingą siūlomą strategiją užkirsti kelią tolesniam euroskepticizmo priežasčių plitimui, Lietuva turėtų suprasti ir gebėti aiškiai įvardyti problemas, dėl kurių kyla pavojus Bendrijos ateičiai. Lietuva suvokia krikščionišką civilizaciją kaip vieningos Europos ir europietiškos tapatybės pagrindą, o jos padiktuotos elgesio normos turi būti privalomos į Europą atvykstantiems kitų civilizacijų atstovams. Europa nėra įsipareigojusi pasirūpinti visu pasauliu ir turi būti svetinga tik tiems, kurie įsipareigoja gerbti europietiškas normas ir taisykles, prisideda prie ES valstybių gerovės kūrimo. Ši nuostata turėtų tapti europinės darbotvarkės dalimi.

Būtina siekti ir pagarbos bei paramos prigimtinės šeimos institutui įtvirtinti. Šeima yra svarbiausia prigimtinė visuomenės ląstelė, nuo kurios kuriamos visos bendruomenės ir tautos. Šeimos gerovė yra tautos ateities gyvenimo kokybės garantas. Būtina pripažinti, kad šeima, o ne „atvirų durų“ nelegaliems imigrantams politika yra demografinių iššūkių sprendimo būdas. Privalome patvirtinti, jog šeima kaip pamatinis visuomenės vienetas turi sulaukti apsaugos ir paramos, reikalingos tam, kad šeima galėtų visavertiškai atlikti savo vaidmenį bendruomenėje, o vaikai augtų pažįstamoje aplinkoje, laimingoje, mylinčioje ir supratingoje atmosferoje.

Dažnai debatus dėl Europos ateities siekiama įsprausti į dirbtinę euro-optimistų ir euro-skeptikų takoskyrą. Tai klaidinga prielaida. Tai nėra europiečių ir anti-europiečių ginčas, tai debatai dėl skirtingų ES vizijų. Šiuos teiginius iliustruoja situacija, kuomet dabartinė Lenkijos Vyriausybė dažnai pristatoma kaip euroskepticizmo šaltinis, nors pati lenkų visuomenė yra pati pro-europietiškesnė visoje ES. Ką tai reiškia? Visų pirma, pati Lenkijos vyriausybė nėra euroskeptiška, ji tiesiog atstovauja kitokią – „tautų Europos“ – idėją, kuri yra idėjinė alternatyva „dviejų greičių“ ar federacinės Europos vizijoms.

Šiandieninės bendros Europos tapatybės paieškos apsiriboja vartotojiškų laisvių, individualizmo ar ES kaip keturių laisvių ir taikos Europoje simbolio aspektais. Ir tai iš esmės neturi nieko bendra nei su nacionalinėms valstybėms palankia tautų Europos idėja, nei su Europos bendrijos tėvų-įkūrėjų puoselėta jos krikščioniškąja vizija. Tik vertybiškai susitelkusi, turinti aiškius moralinius orientyrus, o ne pseudotapatybiniais lozungais susaistyta ES gali tapti realia atsvara Rusijos propaguojamai antieuropietiška „rusiškojo pasaulio“ pasaulėžiūrai.

Svarbu atkreipti dėmesį ir į Europos gyventojų požiūrį į ES ateities scenarijus. Minėtas Chatham House atliktas tyrimas rodo, kad gyventojai yra linkę pritarti, kad vis daugiau sprendimų būtų ir vėl priimama nacionaliniu lygmeniu. Tuo tarpu elitas siekia dabartinių integracijos procesų gilinimo tąsą. Pabrėžtina, kad tiek gyventojai, tiek elitas nepitaria ES, kaip federacijos projektui. Tame pačiame tyrime, daugelis apklaustųjų spėja, kad ateityje atsiras vis daugiau šalių, paliksiančių ES. Lietuvos interesas yra stipri ir vieninga ES. Todėl siekiant užbėgti šiems bendruomenės skilimo procesams už akių, būtina atliepti gyventojų poreikius. Galiausiai, sprendimų priėmimo teisė privalo grįžti į nacionalinius parlamentus.

Parlamentai privalo būti įgalinti aktyviau ir efektyviau naudotis procedūromis, signalizuojančiomis apie subsidarumo ir kitų ES principų pažeidimus.

Europos ateities autoriais privalo tapti jos gyventojai, kurių viltys, svajonės ir vizijos turi būti išgirstos. Europos intelektualų, pasirašiusių Paryžiaus pareiškimą, žodžiais, tikroji Europa viltingai privalo skatinti aktyvų dalyvavimą bendrame politinio ir kultūrinio gyvenimo projekte. Atsakomybė už šį žemyną priklauso mums visiems. Privalome atmesti iliuziją apie multikultūrinį pasaulį be sienų ir demokratiją be tautų. Privalome saugoti savo paveldą, atsiremti į jį ir kurti bendrą ateitį. Šis europietiškas paveldas reikalauja, kad visi kartu gyventume santarvėje, kaip tautų Europa. Sugrąžinkime savo tautinį suverenumą ir tapatybę, atstatykime paveldą prisiimdami politinę atsakomybę už Europos ateitį.